

Florina-Maria BĂCILĂ
(Universitatea de Vest
din Timișoara) | **Semnificații ale tăcerii în poezia
lui Traian Dorz**

Abstract: (Significations of *quietness* in Traian Dorz's poetry) The current paper aims at taking into consideration some aspects regarding the linguistic expression and significations of *tăcere* (*quietness*), as they are conveyed in the confessional poetry written by Traian Dorz – a contemporary Romanian writer whose work is undoubtedly the fruit of some spiritual experiences which have decisively marked his existence. Such lyrical mystical creations materialize confessions of faith, dogmatic truths, put together in a poetic vision full of divine revelation proofs which transcend, without hesitation, the dimensions of reason. In fact, the relation between man and Divinity (both on Earth and in Eternity) remains a constant topic of this work dedicated to the fabulous feeling of His unmistakable love, in connection with which everything is related to the unspoken; is it a unique way of “verbalising”, which offers the opportunity to live in a true spiritual discipline and which substitutes (and supresses) any other form of confession through common words. Apart from the simple illustration of such expressive significations which contribute to the textual framing, the meanings of *tăcere* / *quietness* (with an active intension!) highlight the profound feelings of the lyrical voice, always found ascending on the way of mystical knowing, and lies on a positive semantic direction, as a special manner of interior “speaking”, without which communication would not be possible.

Keywords: *quietness, communication, Stylistics, Semantics, mystical-religious poetry.*

Rezumat: Lucrarea de față își propune să ia în discuție câteva aspecte privind expresia lingvistică și semnificațiile *tăcerii*, așa cum apar ele reflectate în poezia cu caracter confesiv a lui Traian Dorz – un autor român contemporan a cărui operă reprezintă, indubitabil, rodul unor experiențe spirituale ce i-au marcat în mod decisiv traseul existențial. Asemenea creații lirice de factură mistică actualizează mărturisiri de credință, adevăruri dogmatice, orânduite într-o viziune poetică impregnată de evidențele revelației divine care transcend fără ezitare dimensiunile rațiunii. De altfel, relația ființei umane cu Dumnezeu (în sfera teluricului, dar și în perspectiva eternității) rămâne o temă constantă a acestei opere consacrate sentimentului uluitor al inconfundabilei Sale iubiri, în legătură cu care totul se situează, nu o dată, pe coordonatele indicibilului: este vorba despre un tip aparte de „verbalizare”, care oferă oportunitatea de a trăi într-o veritabilă disciplină spirituală, ea substituind (și suprimând) orice altă formă a mărturisirii prin cuvinte obișnuite. Pe lângă simpla ilustrare a unor atari valențe expresive care contribuie la realizarea construcției textuale, semnificațiile *tăcerii* (cu intenție activă!) pun în lumină trăirile profunde ale celui auctorial, aflat mereu în ascensiune pe calea cunoașterii mistice, și se așază pe o direcție semantică pozitivă, ca manieră specială de „vorbire” interioară, în absența căreia comunicarea ar fi de neconceput.

Cuvinte-cheie: *tăcere, comunicare, stilistică, semantică, poezie mistico-religioasă.*

Introducere

„Un cuvânt care se împărtășește din tăcere exprimă cu totul altceva decât același cuvânt aflat departe de tăcere.” (Picard 2019, 137). În acest context, merită reținut că, în ansamblul ei, poezia lui Traian Dorz relevă, aidoma misticilor din primele veacuri, faptul că, în dialogul sau în comuniunea cu Dumnezeu, cuvântul reprezintă doar prima treaptă, cea mai de jos, a comunicării și că ea începe cu adevărat atunci când se instaurează pacea lăuntrică absolută, liniștea plenară a sufletului eliberat de orice gând profan, spre a se asigura intimitatea reală a omului cu Divinitatea:

„Prin practica *tăcerii interioare* [subl. aut.], credinciosul încearcă să fie în mai mare măsură deschis față de prezența lui Dumnezeu și să respingă apăsarea profană a lumii înconjurătoare. De aici decurge *tăcerea de ascultare* [subl. aut.] a cuvântului divin față de care omul nu poate decât să tacă.” (Le Breton 2001, 244).

În această atmosferă a tăcerii veghetoare care transfigurează sufletul, a pregătirii pentru accesul la revelație, are loc adâncă întrepătrundere cu El, altfel spus, deschiderea spre descoperirea suprafirească a atâtor lucruri nerostite într-o dimensiune aspațială și atemporală, unde cuvintele și limitările dispar cu desăvârșire: „Descoperind Lumina de Dincolo de Fire, / în tainele din duhuri și oameni am pătruns / și-atunci cărări și fapte mi-au prins să se deșire / sub înțelesul tainic ce-n toate zace-ascuns.” (CR 147, *La anii...*); „Îți mulțumim, Tăcere, / că tu ne-ai dat atât, / că nu-s pe lume lacrimi / și grai să spună cât.” (CBir 8, *Îți mulțumim, Lumină*).

„Prin puterea ființialului tăcerea trimite la o stare în care, de fapt, doar ființa contează: la cea divină.” (Picard 2019, 20). Căci, în dialogurile cu Dumnezeu, poetul primește bogăția și imensitatea cuvântului prin tăcere sau, în orice caz, prin „negrăire”, depășindu-se pe sine și lumea înconjurătoare, unindu-se deplin cu El; după contactul cu infinitul Său, este legitimă necesitatea de a transpune în cuvinte această menire specială a existenței, în complexitatea ei impregnată de forța revărsării grației divine care o însuflețește: „– O, Nepătrunsă Vrere, / a Tale gânduri toate / nici grai și nici tăcere / a spune nu le poate!” (CDr 128, *Ce nepătrunsă Milă*). Evident că, din perspectivă mistică, tăcerea Creatorului se deosebește net de cea a oamenilor:

„Ea nu e în opoziție cu cuvântul, în Dumnezeu cuvântul și tăcerea fiind una. [...] Prin iubire, tăcerea lui Dumnezeu se transformă în cuvânt, iar cuvântul lui Dumnezeu e tăcere ce se dăruiește pe sine, dăruindu-se omului.” (Picard 2019, 214).

Tăcerea și experiența-limită

Este cunoscut faptul că, în tradiția mistică a creștinismului, „preocupată să găsească unitatea cu Dumnezeu și conștientă de neputința cuvintelor de a numi o experiență complet străină percepției umane” (Le Breton 2001, 55), rugăciunile adresate lui Dumnezeu constau, cel mai adesea, în perioade ale tăcerii neîntrerupte, fiind exprimate în forul interior al credinciosului; comunicarea „tăcută” cu El,

„rugăciunea vie, trăită, a liniștii creatoare” (Ware 2003, 22) – aspirând spre acel moment al unificării –, tăcerea veghetoare (care transfigurează sufletul) devin, în acest fel, „un preluu al deschiderii spre revelație” (Chevalier, Gheerbrant 1995, 343), un veritabil privilegiu de accedere spre înălțimile și abisurile ființei, dar, mai ales, o permanență a comuniunii depline cu Dumnezeu. În definitiv, adevărata fericire a ființei umane (la un nivel superior al înțelegerii ei) se află – deși poate părea paradoxal – în singurătate, în „liniștea lăuntrică a inimii curățite de orice gând și de orice imagine” (Ware 2003, 114), nu în zgomotul lumii din afară, al vieții cotidiene (necesar a fi redus până la neuzire) ori în înșiruirea inutilă de cuvinte fără rost, ci în reculegere și meditație, în disponibilitatea (prioritară) față de conversația interioară și în deschiderea inimii față de momentele de har ale ascultării mesajului divin: „Adevărata rugăciune interioară este atunci când încetezi să mai vorbești și ascuți vocea fără cuvinte a lui Dumnezeu în adâncul inimii tale” (Ware 2003, 19); atunci, tăcerea „spune” ceea ce cuvintele ar fi incapabile să redea concret cu privire la însemnătatea (și la intensitatea considerabilă a) trăirilor, la forța emoției lăuntrice decompozabile în atâtea nuanțe, incluzând extazul dragostei de Cer, precum și, concomitent, situațiile-limită care-și lasă amprenta asupra existenței creatoare consacrate Divinității:

„Mormântul meu cu ziduri negre, / cu patru schélete pe fier, / cu șapte gratii ruginite / și-un strop îndepărtat de cer, // Mormântul meu! – Cu ce putere / ai răscolit viața mea! / Nu-i glas pe lume să-mi vorbească / cum mi-a vorbit tăcerea ta! // [...] // Mormântul meu, cu ce lumină / ai răscolit viața mea! / ... Nu-i glas pe lume să-mi vorbească / cum mi-a vorbit tăcerea ta.” (Cînd 85-86, *Mormântul meu...*);

„Roadele tăcerii mele / din extaz ori din suspin, / de sub cer ori sub zăbrele, / Ție, Scump Iisus, le-nchin!” (CR 6, Roadele cântării mele);

„Timpul a rămas afară, / dincolo de temnicer, / ziua vine fără seară, / noaptea trece fără cer. // Peste peștera de gheață / arde-un ruginit stigmat / ca un ceas fără viață, / ucigaș și apostat. // Printre ziduri anii suie / fără chip și fără pas, / nu e nimenea să spuie / cât a fost și ce-a rămas. // Numai Duhul luminează / drumul mut și-ntunecos / către tot ce nu-nserează / și ne-așteaptă ne-ndoiois!” (CR 149, *Timpul a rămas afară*).

„Într-o perioadă de inflație verbală, care nu face decât să agraveze urâta singurătate, numai omul păcii rugătoare poate să mai vorbească celorlalți, să arate cuvântul devenit chip, privirea devenită prezență. Tăcerea sa va vorbi acolo unde predica nu mai acționează, misterul său îl va face atent la o revelație devenită apropiată, accesibilă.” (Evdokimov 1996, 28)

– misiune de netăgăduit și mărturisire *altfel* (în tăcere, dar sub auspiciile aceluiași idei directoare) a mesajului scripturistic înspre generațiile viitoare:

„Acolo unde-afla-mi-voi odihnire, / un veșnic Mai va înflori mereu / cu cald veșmânt de cântec și iubire / acoperind cu drag mormântul meu. // Acolo liliicii albi în floare / și trandafirii roșii vor vorbi / mereu, că dragostea nemuritoare / de jertfă nu se poate despărți. // De veți afla acest mormânt vreodată – / mergând la el, să v-amintiți mereu, / căci va grăi-n tăcerea-i necurmată / de tot ce-a spus odată graiul meu. // Venind acolo sufletul ce-și duce / a' vieții singuratice poveri, / simți-va-n gândul odihnit sub cruce / a' Duhului duiioase mângâieri. // Gândind acolo singur în tăcere, / va ști cum să privească la pământ, / ce clipă-i singuratică durere / și ce vecie-i al unirii cânt.” (Cînd 128-129, *Acolo unde-afla-mi-voi odihnire*).

Mai mult decât atât, perspectiva eternității și a întâlnirii definitive cu Mirele Iisus este unicizată până la absolutizare într-o viziune poetică de inspirație scripturistică:

„Să Te privesc din plin, Iisuse, / și-apoi închide-mi ochii mei, / ca, după Tine, ca pe Tine, / pe nimeni să nu văd cu ei. // Să Te privesc adânc, Iisuse, / și inima apoi s-o-noui, / ca-n veci să nu se mai deschidă / ca pentru Tine nimănui. // Să-Ți cânt, Iisus... Și-n cea din urmă / cântare care am s-o cânt, / cuvântul care s-o sfârșească / să fie Numele Tău Sfânt. // Iar după-aceea-nchide-mi graiul / pecetluit în har ceresc, / ca, după Fericitu-Ți Nume, / nimic aici să nu grăiesc. // Iar mâine, când de peste mine / Tu vâlul vei înlătura, / în ochi și-n inimă, și-n cântec, / pe veci să-mi strălucești așa!” (CCm 183-184, *Să Te privesc din plin*).

„Graiul tăcerii”

„Orice creație se naște dintr-un plâns și dintr-o tăcere.” (Noica 1996, 108) – se afirmă într-un studiu de filozofie a culturii despre semnificațiile nebănuite ale basmului românesc *Tinerete fără bătrânețe și viață fără de moarte*, iar gândirea Sfinților Părinți ai Bisericii, oglindită în paginile *Filocaliei*, adaugă:

„Tăcerea celui ajuns la unirea cu Unul nesfârșit nu e impusă de voința lui, nu e intenționată cu scopul de a face impresie, nu e produsul unei măiestrii, ci se impune firesc, neforțat, de însuși nesfârșitul trăit al Unului.” (* * * 2002, 390).

Prin urmare, „graiul tăcerii” (Dorz 2009, 151) se ascultă și se învață: „Cui îmi dă durerii / străluciri de rai, / Îi nalț al tăcerii / sfânt și veșnic grai.” (CVeșn 105, *Celui ce-mi dă crinul*); „Dacă-ți dorești să intri / în cel mai dulce rai, / să umbli cu genunchii / prin al tăcerii grai.” (CBir 91, *Dacă-ți dorești*), căci numai așa se poate ajunge la atingerea unei experiențe unice: percepția (ca simțire autentică a) indefinibilului mister divin, (de) necuprins în cuvinte rostite ori scrise, „sentimentul de exclusivitate a ființei și a Unului, de prea-plin [sic!] al sensului care conduce la inefabilul lui Dumnezeu” (Le Breton 2001, 246). Concludentă ni se pare, în acest sens, următoarea poezie inclusă de autor într-unul dintre volumele maturității sale artistice și considerăm că ar deveni inoportun orice comentariu amplu legat de mesajul acestor versuri, de o intimitate absolut surprinzătoare a împărtășirilor – fapt evidențiat prin conturarea atmosferei respective cu ajutorul unui paralelism (deloc încifrat) cu episodul biblic când

Dumnezeu (Cel a Cărui prezență nemărginită înseamnă strălucire) îi vorbește lui Moise în rugul aprins de pe muntele Horeb, din acea „lumină neapropiată”, analogie ce reflectă „alegoria transfigurării prin credință” (Ioniță 2014, 202):

„E ceasul sfânt, apleacă-ți tăcerea-n rugăciune / și inima cufundă-ți în taina contemplării. / E ceasul sfânt când numai uimirea poate spune / cum picură lumina din lacrima cântării. // E locul sfânt, descalță-ți povara de pe gleznă / și praful de pe aripi ți-l scutură afară. / E locul sfânt... de-atâta lumină, pare beznă / și harfele-s de aur, și viersul e de pară... // E starea sfântă, umple-ți tot sufletul de soare / și ochii de minune, și moartea de-nviere. / E starea sfântă, treci-o în Marea Sărbătoare / pe care n-o poți spune cu grai sau cu tăcere. // E-ndemnul sfânt, sărută-l cu lacrima fierbinte, / cu mâinile-nsetate, cu strânsa-mbrățișare. / E-ndemnul sfânt, îmbracă-i divinele veșminte / și intră în Odaia de Nuntă lângă Soare.” (CNem 140, *E ceasul sfânt*).

Emblemele acestei permanente inegalabile rămân cunoașterea și iubirea, creația și transfigurarea interioară, misterul extatic și comuniunea totală cu Dumnezeu, trăirea lăuntrică înălțătoare, la intensitate maximă, a legăturii Lui intime cu ființa umană – o fericită realitate ce implică vederea luminii Sale strălucitoare, „vorbirea” cu El în rugăciunea de taină care umple de fericire veșnică ființa aflată în contemplare, în adorare continuă și în dedicare absolută, asigurându-i (re)construcția și ascensiunea. Astfel se petrece „experiența sau simțirea misterului divin, necuprins, starea de rugăciune indefinită și iubirea caldă și fermă față de Dumnezeu” (Stăniloae 2002, 347), iar sufletul eului auctorial, îndreptat cu întreaga ființă spre El, creează fără ezitare, prin intermediul poeziei înseși, o lume în care domină, paradoxal, acea taină a *necuvântului* întemeietor, a tăcerii așezate într-un sistem de semnificații privit ca mod de cunoaștere directă și neîntreruptă a absolutului creator în prezența Sa, în atmosfera edenică instaurată înăuntrul nostru: „Nu pot trăi fără-al tăcerii / și-al rugăciunii sfânt popas, / în el trăiesc al învierii / și-al fericirii mele ceas.” (CVeșn 76, *Nu pot trăi*) – condiție *sine qua non* a unei autentice regenerări spirituale.

Tăcerea creatoare

Înseși *Cântările Nemuritoare* – „aceste cântări cerești care se topesc în clipa când doresc să le ating” (Dorz 2000, 97) – devin echivalente cu gestul delicat, întremător, dătător de inspirație sacră, iar creația se convertește într-un sinonim al tăcerii înzestrate cu sens, împletite cu jertfa, sacralizând fericita stare de vorbă cu El, comuniunea intimă cu Cerul:

„Cântările Eterne sînt / tăceri sfințite-n rouă / și rugăciuni șoptite sfânt, / în nopți cu lună nouă, / și-nmiresmări îmbrățișând / grădinile-nflorite, / și dulci săruturi suspinând / pe lacrimi fericite.” (CE 6, *Cântările Eterne*).

De remarcă, în fragmentul citat, elemente lexicale și construcții din câmpul semantic al *tăcerii*, care configurează comuniunea tainică reală în prezența lui

Dumnezeu, întru atingere a liniștirii lăuntrice și deschidere din adânc a ascultării în rugăciune, orientând ființa, într-o nestăvilită dorință, spre „o rugăciune plină de Cel Iubit”, „o rugăciune a *trăirii afective* [subl. aut.]” (Ware 2003, 44). În felul acesta, misticul se transformă într-un exponent al mesajului biblic transmis prin creație, un instrument al puternicei lucrări de Sus, al inspirației supranaturale a operei sale, care

„are un caracter dualist. Dumnezeu are rolul de a o provoca și dăruie, iar poetul are rolul de a o invoca și de a o primi. [...] În dialogul cu Divinitatea, poetul primește bogăția și imensitatea cuvântului prin tăcere sau prin negrăire. Pe urmă, această stare extatică, de întâlnire cu Dumnezeu, poetul o transpune în cuvinte. [...] Caracterul dualist al inspirației în actul de creație al poetului creștin este determinat de starea de extaz. În această stare extatică poetul iese din sine, se depășește pe sine, lumea înconjurătoare, unindu-se deplin cu Dumnezeu.” (Lațcu-Teodosia 2008, 260-261).

Poate tocmai din acest motiv poezia lui Traian Dorz valorifică artistic valențele modelatoare, din punct de vedere spiritual, ale tăcerii absolute asociate rugăciunii, în mijlocul căreia se instaurează sentimentul sacralului, implicând certitudinea unei stări de vorbă reale, într-o nesfârșită intimitate, cu Divinitatea, spre a putea asculta ceea ce ar rămâne, fără îndoială, imperceptibil în afara extazului privit ca experiență inepuizabilă de sensuri ale cunoașterii lui Dumnezeu:

„La țarmul mării mele atât de frământate, / ai apărut odată, demult, Iisus Iubit, /
vuaia atunci furtuna cu valuri spăimântate, / dar Tu mi-ai spus Cuvântul și tot s-a
potolit. // În nopțile tăcerii singurătății mele, / ai răsărit odată Tu, Soare Adorat, / și
toată zbuciumarea suspinelor din ele / s-a prefăcut cerește un imn înfiorat. // În vatra
sărăciei pustiului din mine, / Te-ai arătat odată Tu, Prietenul meu Drag, / și-n locul
unde-atuncea plângeam printre ruine / iubirea are-o casă, cântarea are-un steag. // Ce
bine-mi este-acuma, Preabunul meu Iisuse, / dar uneori mai tremur de-un gând
îngrijorat: / nu-mi mai aduce noaptea singurătății duse, / nu-mi mai lua seninul pe
care mi l-ai dat!” (CUrm 164-165, *La țarmul mării mele*);

„În cartea lui a scris odată un pustnic înțelept așa: / – Fug sufletele azi de rugă,
singurătate și tăcere / spre zgomot, / spre ușurătate, / spre aglomerații și păcat! / De-
aceea știu puțini acum ce binecuvântări ascunde / *singurătatea* liniștită, / ce bucurie
– *rugăciunea* / și ce seninătate-adâncă, ce profunzime e-n *tăcere*... // [...] // Doar
sufletele mari pe lume, / cei mari și sfinți cu-adevărat, / doar sufletele-acestea gustă
singurătatea și tăcerea / cu toată profunzimea păcii și bucuriilor ce-ascund / în
rugăciunea lor adâncă, / prin care merg cu Dumnezeu... // Căci numai în Singurătate
și în Tăcere, / Veșnicia / se poate pipăi de gândul și duhul celor înțelepți / și numai
în acestea Domnul putut-a lor / să le vorbească, / iar dânșii au putut s-audă numai în
ele glasul Lui. / Căci Dumnezeu vorbește pururi la fiii Lui aleși / în lume / și le
descoperă-adevăru, când singuri stau / tăcuți, / cu El... // De-aceea astăzi e-ntre
oameni / așa puțină-nțelepciune, / căci sufletele fug de rugă, singurătate și tăcere /
și-atuncea cum să mai audă Lumina / și pe Dumnezeu?!...” (CR 43-44, *Singur*).

Tăcerea și comuniunea intimă cu Divinitatea

„În așteptarea Mirelui”, ființa umană aflată în extaz mistic este învăluită în misterul sacru, în miraculosul care conferă eliberare de apăsările firii pământești și „nou avânt înălțător” (CCm 26, *Mai Sus, mereu...*) spre lumina harului acelui „Dincolo”, contopindu-se cu El până la uitarea de sine, primindu-L în intimitatea lăuntrului său, ca semn al tăcerii adânci și înfiorate (spre a-I putea asculta deslușit Cuvântul), al dedicării necondiționate prin cântec și jertfă, indescriptibile în vorbe sau în gesturi obișnuite:

„La ceasul întâlnirii cu Tine-n rugăciune / mi-e sufletul o taină și starea, o minune; / purtat de-aceste aripi, zbor până nu știu unde / și totu-n întuneric de soare se ascunde. // Ce spun acolo nu știu, – ce fac atunci nu-mi știe / nici inima, nici duhul cuprinse-n veșnicie, / ci numai când revine ființa-mi dintre stele / mai poartă-un timp lumina rămasă dintre ele. // La ceasul întâlnirii cu Tine în cântare, / mi-e inima o harfă de aur și de soare / și-n corzile-i întinse – fiorul și tăcerea / Ți-așteaptă-n sfânt cutremur ivirea și-adierea. // Ce simt atunci nu-i sunet, nici lacrimă s-arate, / mă leagănă lumina pe zări nemăsurate, / mi-acopăr mâini de îngeri privirea proșternută / și nu văd ce miresme și taine mă sărută... // O, ceasul întâlnirii cu Tine, Dulce Mire, / nu-s lacrimi să-l cuprindă, nici gânduri, nici simțire; / în taina lui topește-mi ființa și iubirea / și dă-mi pe nesimțite, deodată, nemurirea.” (CE 143-144, *La ceasul întâlnirii*).

De remarcat, în text, ca și în alte poeme, metafora mirosului-balsam (Bodiștean 2013, 20) care, alături de metaforele vizuale, atribuie versului o veritabilă energie amplificată în direcția sublinierii unor semnificații imperceptibile la prima vedere și, prin urmare, indicibile prin cuvinte obișnuite. Mireasma mirurilor dumnezeiești are legătură cu imaterialitatea iubirii, implicând adâncirea sufletului în cunoașterea lui Hristos prin atingerea sacră, în acea stare paradisiacă ideală.

Secvența citată evidențiază configurarea unor trăiri emblematiche printr-o permanentă raportare la universul văzut și nevăzut, impregnat de amprenta muzicalității din sfera concretului și din cea a introspecției, cu ecouri în dialogul omului cu Divinitatea prin intermediul rugăciunii privite – în viziune creștină și, implicit, în ansamblul creației lirice dorziene – ca manifestare a iubirii autentice de Dumnezeu; ea reprezintă „un extaz al tăcerii interioare, o oprire totală a cugetării în fața misterului divin, înainte de a coborî, în mintea astfel oprită de uimire, lumina dumnezeiască de sus” (Stăniloae 2002, 290-291), prin a cărei vedere se ajunge pe treptele superioare ale cunoașterii Lui. Întâlnirea apoteotică a transfigurării lăuntrice, realizabilă inclusiv prin „cântare” (*id est* „vocea” cuvântului poetic), într-un moment de o intimitate nemaîntâlnită a stării revelatoare, a extazului mistic – experiență a dorului, a dragostei tot mai ardente, dar, mai ales, a îndumnezeirii –, când umanul se înalță către absolutul divin, pregătindu-se pentru mult dorita unire, atestă, fără putință de tăgadă, faptul că, „în afara rugăciunii, tăcerea din om slujește cuvântul omului, pe când acum, în rugăciune, cuvântul rugăciunii slujește tăcerea din om: cuvântul duce tăcerea

omenească spre tăcerea lui Dumnezeu” (Picard 2019, 216), cea care lucrează prin comuniunea cu sufletul omenesc și creează starea ce nu poate fi definită ori mărturisită nici măcar prin versul nemuritor sau prin revărsarea emoției sacre, prin sentimentul dorului sau prin gândurile înălțătoare ale acestei mari și unice iubiri.

„Omul creat după chipul lui Dumnezeu intră într-o relație intimă cu misterul trinitar, pătrunzând înlăuntrul iubirii jertfelnice.” (Evdokimov [f.a.], 149); în ceasul de taină al comuniunii cu Dumnezeu, ființa, despovărată de sub imperiul teluricului, se înalță spre starea extatică a „vorbirii” cu El, în adorare, rugăciune și dedicare continuă – emblemă a unei permanențe lăuntrice, devenite perceptibilă în prezența Cuvântului viu care pătrunde până dincolo de orice graniță firească. Iată un alt poem dorzian care poate fi considerat, fără putință de tăgadă, un imn închinat ideii de *necuvânt* – configurare a unui veritabil univers al tăcerii –, momentului intim al contopirii depline cu Dumnezeu în ceasul de taină al stării de vorbă cu El, când întreaga ființă e pătrunsă de atingerea Lui lăuntrică, percepută plenar, dar de neînțeles în afara cadrelor unei profunde sacralități:

„Ce liniștiți sunt pașii Tăi / în mine când coboară / și pe-a’ iubirii mii de căi / ființa-mi înconjoară... // Ca mersul stelelor pe cer, / ca răsăritul lunii, / ca luntrea gândului năier / pe apa rugăciunii, / ca izvorârea din afund / a stropilor spre unde, / ca taina harului profund / când duhul mi-l pătrunde, / ca roua cerului senin / pe iarba aplecată, / ca seara ce-nfășoară lin / pădurea nemișcată, / ca șoapta dulcii adieri / prin spicele-nflorite, / ca pacea marilor tăceri / pe culmile-nsorite, / ca zvonul pașnicei cântări / din sânul primăverii, / ca sfintele înfiorări / din noaptea Învierii... / Ca a’ iubirii dulci văpăi / spre-a inimii comoară – // – Așa de moi sunt pașii Tăi / în mine când coboară!...” (CCm 175, *Ce liniștiți sunt pașii Tăi*).

(Re)construcția tăcerii din momentul rugăciunii (predilectă în numeroase creații ale autorului) punctează manifestările sale variate și se realizează, în organizarea textului, printr-o sumă de comparații de egalitate incluzând elemente lexicale (în asocieri ce generează, uneori, oximoronul) care amintesc de mișcarea... tăcută a firii înconjurătoare, potențând unicitatea trăirilor și, concomitent, a prezenței Lui în noi, care „ne face *hristofori* [subl. aut.], purtători de Hristos, ceea ce reprezintă sensul existenței noastre” (Ware 2003, 12).

O asemenea abordare pornește de la resorturile intime ale spiritului creator, conștient că frumusețea pură a artei derivă în întregime din revărsarea perpetuă a grației și a iubirii divine și, în consecință, ea este consacrată Atotziditorului, ca act al glorificării Sale, al mulțumirii neclintite față de El, ca punct inedit al confluenței dintre ființa umană și absolutul Divinității, ca preambul al comuniunii desăvârșite din Împărăția Cerurilor:

„Celui ce-mi dă crinul / cântecului sfânt, / Îi sărut seninul / și m-aplec să-I cânt!
// Celui ce-mi dă harul / naltei rugăciuni / Îi închin altarul / tainicei minuni. // Cui îmi dă durerii / străluciri de rai, / Îi nalt al tăcerii / sfânt și veșnic grai. // Cui a pus cununa / peste harfa mea, / slavă totdeauna / numai Lui din ea! // Celui ce-mi aduse

/ dragostea ce-o-mbrac, / inmuri nemaispuse / până-n veac și veac. // Celui ce-mi deschise / cerul fericit / cerul meu să mi se / dea desăvârșit!” (CVeșn 105, *Celui ce-mi dă crinul*).

În asemenea momente de intimitate lăuntrică, omul este invitat „să facă tăcere în sine [...] pentru a auzi un discurs pe care discontinuitatea cuvintelor nu îl mai poate transmite” (Le Breton 2001, 186) și a cărei emoție puternică se „traduce”, astfel, într-o manifestare atipică, de o forță irezistibilă, în relația cu Divinitatea, într-o fuziune a trăirilor continue, purtătoare de semnificații înalte, pe care cuvintele ar fi, probabil, incapabile să le redea:

„Când experiența sacralului pune stăpânire pe om în totalitate, acesta rămâne fără glas, fără cuvânt, pătruns de ceea ce este Total Diferit; individul este deci smuls din cadrele existenței cotidiene despre care limbajul dă seama de obicei. Orice formă de transcendență personală îl confruntă astfel pe omul care dorește să o comunice cu dificultățile limbajului și cu necesitatea de a recurge la tăcere.” (Le Breton 2001, 243).

Mijloacele variate de comunicare probează tentativa de (re)construcție a tăcerii îndelungi din rugăciune, relevând perspectiva înaltă a unei stări sufletești de taină, care substituie manifestările obișnuite ale mulțumirii și ale adorării (cuvântul rostit, ruga stăruitoare, cântecul de slavă, creația artistică):

„Ți-aș mulțumi cu vorbe ce numa-n vis s-au spus, / dar treaz, Recunoștință, oricât le caut, nu-s! // M-aș revărsa-n cuvinte ca armonia-n cânt, / dar gândul meu le caută, le caută și nu sînt, // Ci numai în Tăcerea înaltă cât un steag / și cât o mare-ncape întreg cuvântul drag. // Primește-l, că din largul de însořit hotar / Ți-l nalț ca pe-o mireasmă spre cel mai sfânt altar!” (CDr 13, *Ți-aș mulțumi*).

Mesajul versurilor certifică ideea că nu există niciun cuvânt la îndemână pentru a numi starea misterului indefinibil tocmai în virtutea faptului că este exprimabil prin intermediul atâtor manifestări și ipostaze ale ființei sau trăiri profunde dăruite de Sus, împărțășite cu Atotțiitorul – Esența vieții veșnice:

„Tu ai văzut tăcerea mea / atunci când dragostea de Tine / ca fața apei tremura, / de n-o puteam ascunde-n mine! // Tu cunoșteai cât sufream / când ce spuneam era departe / de tot ce-am vrut, dar nu puteam / să-Ți spun cu vorbe fără moarte. // Tu știi ce-am spus din câte-adun / ascuns pentru urechi străine, / cântările-mi ce nu le spun, / Iisuse,-s numai pentru Tine! // Și lacrimile din afund, / și rugăciunea din tăcere, / și dulce tremurul profund / ce mi le-ascund de-orice vedere, // Să Ți le-aduc, să Ți le cânt, / să Ți le spun, Iisus, doar Ție, / cu glasul cel fără cuvânt / ce numai Duhul Tău mi-l știe... // Să mi le iei, să mi le ții, / să mi le-ascunzi de-orice mulțime, / căci până-n veci de veșnicii / pe-acestea n-o să le-afle nime!” (CDr 195, *Tu ai văzut!*).

În atari condiții, ființa umană stă în tăcere, în ascultare și reculegere, în respect și uimire, dublate de loialitate și de profunzimea gândului pentru a putea desluși, în intimitatea inconfundabilă a întâlnirilor extatice, un *altfel* de glas – al Mirelui – și spre a reuși ca, fără a se sluji de cuvintele obișnuite, să mărturisească, la rândul-i, sensul autentic al trăirilor unice dominate de inefabilul sacralității, al dragostei care învinge legile firii. Se ajunge însă, astfel, la treapta cea mai înaltă a tăcerii: cea care anulează cuvintele, „desființează” definitiv limbajul și îl așază pe mistic într-o ipostază a misterului nealterat de imperfecțiunea acestuia. Căci

„realitatea unei comunicări adevărate între Dumnezeu și om, a unei punți întinse între acești doi poli, și deci a posibilității unei intensificări a acestei legături nemijlocite, se desprinde și din natura Revelației divine și din faptul că suntem în stare să o primim, distingând-o de orice comunicare pământească” (Stăniloae 2002, 22):

„Ce-Ți voi spune oare Ție, Dulce Preaiubitul meu, / când odată o să fie să fim numai Tu și eu? // Care oare-ar fi cuvântul ce-o să-l pot rosti uimit / cuprinzând tot simțământul cât, trăind, Ți l-am sfințit? // Cum o să-mi înalț spre Tine din al Porții Slavei Prag / ochii tremurând în lacrimi – cu sfială ori cu drag? // Cum o să răspund Privirii care-mi va pătrunde tot, / am să pot grăi o vorbă – sau niciuna n-am să pot? // Ce-o să pot să spun privindu-Ți semnul rănilor arzând, / oare-am să le văd și-acele de la mine oarecând? // O să știu vreo mulțumire pentru câte mi-ai făcut, / sau o să-Ți grăiască numai plânsul șiroid tăcut? // Oare n-ai să-mi ceri talanții care mi i-ai dat – și nu-s, / oare n-ai să-ntrebi de rodul care trebuia adus? // Fi-mi-va oare-ndreptățire, fi-mi-vor dezvinovățiri / sau ce am să-Ți aflui oare, într-o clipă, din priviri? // Doamne, toată-ndreptățirea, de vreun grai aș mai avea, / cred c-ar spune-atuncea numai: «Te-am iubit!» / – și voi tăcea!...” (CÎnv 8, *Ce-Ți voi spune oare Ție?*).

Intimitatea cu Dumnezeu se manifestă îndeosebi în momentul rugăciunii, al stării revelatoare, al ascensiunii spre extazul mistic, al tăcerii contemplative (cu diferitele ei trepte) și tocmai de aceea se cuvine să rămână departe de învelișul îngust al cuvintelor, mai ales că, în mod necesar, umanul se înalță spre absolut, ființa înlăcrimată se eliberează de cele ale firii vechi, se lasă inundată (la intensitate maximă) de strălucirea grației și a luminii providențiale, într-o mult dorită unire ce reflectă transfigurarea prin credință și „ascunderea” în El: „Esențialul stării de rugăciune este tocmai «a sta acolo»: a auzi prezența unei alte persoane, cea a lui Hristos” (Evdokimov 1996, 29). Altfel spus, retragerea credinciosului în meandrele sinelui, starea lui de meditație și de contemplare îi deschid sufletul spre a-L (re)găsi pe Însuși Cuvântul, spre a-L sluji și a-L onora cu ardoare și cu evlavie, spre a se uni cu El prin contemplare, tinzând încontinuu spre cunoașterea Lui. „Identitatea infinită a lui Dumnezeu, în jurul Căruia se mișcă și de Care se împărtășește nemijlocit făptura, înlătură timpul.” (Stăniloae 2003, 471). În tainicele stări de vorbă ale eului liric cu Divinitatea, se suprimă și coordonatele comunicării obișnuite, și banalitatea percepțiilor cotidiene, iar perspectiva eternității

devine tot mai apropiată, generând emoție sacră și pace interioară, care se convertesc într-un semn al supunerii, dublate de inflexiuni desprinse din jertfa hristică, accentuând faptul că viața autentică mizează pe puterea sacrificială a actului creator, realizat în numele (și spre slava) Sa, ca menire existențială de netăgăduit:

„Nimic nu pot a spune / de ceasu-acesta sfânt / când parcă într-o stare / cerească toate sînt. // *Iisus, Iisus, / când sunt cu Tine Sus / mi-e ceasul cel mai sfânt / pe-acest pământ!* // În ceasul rugăciunii / nu știu unde-s răpit, / îmi e oprit și graiul, / și timpul mi-e oprit. // Nici gura n-are vorbe, / nici ochii n-au priviri / și totu-i parcă visul / unei cerești trăiri, // Doar Crucea, ca un suflet, / o simt la piept arzând / și spinii Tăi cei roșii / mă sîngeră cîntînd // Și-n șiroiri de lacrimi / văd cerul tot deschis, / și-o slavă care vine / prin unduire de vis, // Și totu-i legănare / de dragoste și rai, / și altceva ce n-are / nici lacrimi și nici grai...” (CÎnv 149, *Nimic nu pot a spune*).

Tocmai de aceea „vocea” auctorială, privită individual, independent de comunitatea pe care o îndrumă, păstrează în forul său interior, dominat de lumina pogorâtă de Sus, versurile și acordurile închinat Lui (pentru că sunt despre El și despre viața cu El) – mijloace ale comunicării artistice încă neconcretizate în cuvânt, în sunet ori chiar în emoții lăuntrice, imposibil de încadrat în tiparele și în limitele umane ale tehnicii creatoare, însă eliberate de orice constrângeri în spațiu, în timp, în intensitate, aspirînd constant spre infinitul Dumnezeirii, spre înaltul nemărginit al stărilor extatice, spre profunzimile întimității sacre și, implicit, indicibile:

„Primește-mă, Iubire, și mă sărută drag / când vin de-așa departe și-așa de mult – acasă / și, ca o mamă dulce, întîmpină-mă-n prag, / strîngându-mă la sînu-ți c-o lacrimă duioasă! // Primește-mă, Iertare, să plîng în poala ta / ca după pocăința cea mai adînc curată / și leagă-mă cu lacrimi, spre-a nu mă mai putea / să mă dezlege nimeni de tine, niciodată! // Primește-mă, Blîndețe, să-mi alipesc pe veci / de sînul tău ființa atât de obosită, / și pacea ta cea dulce deasupra-mi să-ți apleci, / făcându-mi pe vecie căderea ispășită! // Primește-mă, Tăcere, pe muntele tău sfânt / pe care rugăciunea e slobodă să plîngă / și unde fericirea e singurul cuvânt, / iar mâinile întinse pot cerul tot să-l strîngă! // De-acolo te deschide apoi, să mă primești, / o, Patria mea scumpă, în dulcea-ți limpezime, / și-apoi mi-nchide-n urmă grădinile cerești, / din ele, pe vecie, să nu mă scoată nime?!” (CVeșn 209, *Primește-mă, Iubire!*).

Concluzii

„Poezia vine din tăcere și duce dorul tăcerii. Ea e, ca omul însuși, pe drum de la o tăcere la alta. E ca un zbor peste tăcere, ca o gravitare în jurul ei.” (Picard 2019, 134). Iar poezia lui Traian Dorz, încadrabilă în aceste coordonate, este una specială, creată într-un context (spiritual, social, istoric) aparte, de unde și dificultatea de a o încadra în sfera unui curent literar ori a unei direcții estetice, în sensul de specialitate al termenilor, precum și cvasiimposibilitatea de a propune spre analiză o paralelă cu alți poeți de factură similară. Dincolo de aceasta, este evident că autorul nu a scris poezie de dragul

poeziei sau literatură fără sens, ci și-a împlinit, astfel, misiunea încredințată de Sus, iar întreaga sa operă (ca, de altfel, întreaga-i ființă) a închinat-o Divinității, în calitate de spirit creator și de îndrumător al comunității văzute a credincioșilor.

Construcția mesajului poetic – care, după cum se observă, pendulează între *tăcere* și *cuvânt*, între *intimitate* și *comunitate* – mizează pe un limbaj simplu la prima vedere (cu multiple rezonanțe în acela al baladelor și al basmelor din literatura noastră populară), valorificat însă expresiv, în acumulări și în simetrii care integrează structuri cu rol comparativ sau cantitativ, propoziții relative, negații cu sens afirmativ, șiruri de repetiții sau de enumerații, metafore și personificări ori diferite alte formule poetice menite să evidențieze intensitatea trăirii în ascendență, candoarea și dramatismul monologurilor specifice liricii dorziene și constituite adesea cu intenția adresării directe spre Divinitate, actualizând funcția conativă și funcția fatică (două repere ale limbajului), purtând mărci bine-cunoscute ale dialogului, cum sunt vocativele (prin care e chemat numele Său) sau verbele la modul imperativ.

Până la urmă, fundamentele creației dorziene pot fi considerate aspecte ce țin, printre altele, de semiotica tăcerii creatoare dincolo de cuvânt (temă ce ar merita, fără îndoială, un studiu consacrat în exclusivitate), într-o *altfel* de manieră decât cea firească: „prin *chemarea numelui*, prin *necuvânt* [subl. aut.] sau prin diverse alte formule și concepte poetice” (Varvara 2016, 332) – ceea ce angajează comunicarea în zona sugestiei pure, a conexiunilor virtuale ale textului. Inclusiv lumina – ca stare a iluminării și a eliberării interioare – se naște din tăcerea nealterată, pe când cuvintele reprezintă unelte propriu-zise ale teluricului: tăcerea însoțește logodirea spirituală ce se petrece la întâlnirea cu infinitul lui Dumnezeu; când vorbele încep să o exprime, se pierde atingerea deplinătății acestui neasemuit mister. În tăcere are loc o anume identificare a sufletului cu toate resorturile ei adânci și edificatoare; în schimb, prin rostirea comună se produce detașarea / îndepărtarea de mecanismele vieții autentice în ansamblul ei. Este sinteza unor experiențe esențiale vădit reflectate în orice parcurs existențial consacrat plener slujirii Sale prin trăire și mărturisire, prin creație și jertfă, prin continua transfigurare lăuntrică, prin repetabila căutare și descoperirea constantă a sensului sacralității, ca manifestări definitorii ale împărtășirii permanente din acele „Nemărginiri Divine” (CCm 146, *Nainte de-a fi fost vecia*), ale unei legături suprafirești inconfundabile.

Referințe bibliografice

- *** 2002. *Filocalia sau Culegere din scrierile Sfinților Părinți care arată cum se poate omul curăți, lumina și desăvârși*, volumul VIII. Traducere din grecește, introducere și note de Dumitru Stăniloae. București: Editura Humanitas.
- Bodiștean, Florica. 2013. *Eseuri de literatură universală (de la Cântarea cântărilor la Doris Lessing)*. Cluj-Napoca: Casa Cărții de Știință.
- Chevalier, Jean, Gheerbrant, Alain. 1995. *Dicționar de simboluri*, volumul 3, P – Z. București: Editura Artemis.
- Evdokimov, Paul. [f.a.]. *Iubirea neună a lui Dumnezeu*. Traducere, prefață și note: Teodor Baconsky. București: Editura Anastasia.

- Evdokimov, Paul. 1996. *Rugăciunea în Biserica de Răsărit*. Prefață de Olivier Clément. Traducere: Carmen Bolocan. Iași: Editura Polirom.
- Ioniță, Puiu. 2014. *Poezie mistică românească*. Iași: Institutul European.
- Le Breton, David. 2001. *Despre tăcere*. Traducere de Constantin Zaharia. București: Editura All.
- Noica, Constantin. 1996. *Sentimentul românesc al ființei*. București: Editura Humanitas.
- Picard, Max. 2019. *Lumea tăcerii*. În românește de Ioan Milea. Cu o notă introductivă de Michael Picard. Florești: Editura Limes.
- Stăniloae, Dumitru. 2002. *Ascetica și mistica Bisericii Ortodoxe*. București: Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române.
- Stăniloae, Dumitru. 2003. *Teologia dogmatică ortodoxă*, vol. III, ediția a III-a. București: Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române.
- Varvara, Daniela. 2016. *Mituri și simboluri biblice în poezia românească neomodernistă*. București: Editura Eikon.
- Ware, Kallistos. 2003. *Rugăciune și tăcere în spiritualitatea ortodoxă. Puterea numelui sau despre Rugăciunea lui Iisus. Isihia și tăcerea în rugăciune*. Cu un cuvânt-înainte de Constantin Galeriu și cu o postfață de Maxime Egger. București: Editura Christiana.

Surse

- CBir – Dorz, Traian. 2007. *Cântarea Biruinței*. Sibiu: Editura „Oastea Domnului”.
- CCm – Dorz, Traian. 2007. *Cântarea Cântărilor mele*. Sibiu: Editura „Oastea Domnului”.
- CDr – Dorz, Traian. 2006. *Cântări de Drum*. Sibiu: Editura „Oastea Domnului”.
- CE – Dorz, Traian. 2008. *Cântările Eterne*. Sibiu: Editura „Oastea Domnului”.
- CÎnd – Dorz, Traian. 2004. *Cântări Îndepărtate*. Sibiu: Editura „Oastea Domnului”.
- CÎnv – Dorz, Traian. 2007. *Cântarea Învierii*. Sibiu: Editura „Oastea Domnului”.
- CNem – Dorz, Traian. 2007. *Cântări Nemuritoare*. Sibiu: Editura „Oastea Domnului”.
- CR – Dorz, Traian. 2006. *Cântările Roadelor*. Sibiu: Editura „Oastea Domnului”.
- CUrm – Dorz, Traian. 2007. *Cântările din Urmă*. Sibiu: Editura „Oastea Domnului”.
- CVeșn – Dorz, Traian. 2007. *Cântarea Veșniciei*. Sibiu: Editura „Oastea Domnului”.
- Dor, Cristian. 1943. *În așteptarea Mirelui. Cântări de dragoste*. Beiuș: Tipografia „Doina”.
- Dorz, Traian. 2000. *Mărgăritarul ascuns*. Sibiu: Editura „Oastea Domnului”.
- Dorz, Traian. 2009. *Prietenul tinereții mele*. Sibiu: Editura „Oastea Domnului”.
- Lațcu-Teodosia, Zorica. 2008. *Poezii*, ediția a doua. Cuvânt-înainte de Teofil Părăian. Ediție îngrijită și postfață de Cornel Toma. București: Editura Sophia.